

Vanhan Euroopan sivilisaation jäljillä

-oppimateriaalipaketti lukioon

Suunnittelu ja toteutus: Tiina Kokkonieniemi (FM) ja Petra Streng (TaM)

Kuvituskuvat: Petra Streng

Opettajalle

Tavoitteena on tutkia uuden tiedon valossa Vanhan Euroopan sivilisaatiota ja sen kulttuurielämän ominaisuuksia sekä samalla lisätä ymmärrystä ihmisestä, kulttuureista ja eurooppalaisuuden alkuaajoista. Samalla herätetään kysymyksiä historian kirjoittamisen ja kertomisen tavoista vaikuttaa. Miten ja millaista uutta tietoa ihminen omaksuu? Voiko historiallisen hyvän kertomisella edistää hyvän kulttuuria? Mitä voimme oppia Vanhasta Euroopasta? Miten säilyttää ja vaalia kulttuuria?

Mitä tarkoittaa Vanhan Euroopan kulttuuri? Miksi sen tunteminen on tärkeää?

Olemme lukeneet aikojen alun Mesopotamian kulttuurista ja tottuneet painottamaan antiikin kulttuurin vaikutusta länsimaisen kulttuurin kehitykseen. Kuitenkin jo ennen Mesopotamiaa ja vanhan Egyptin kulttuuria, noin 6000 eaa., kukoisti Tonavan laaksossa Vanhan Euroopan sivilisaatio. Sen alueeseen kuuluivat nykyiset Balkanin alueet, Kreikka ja Ukrainan länsiosa. Arkeologiset löydöt ja kielitieteelliset tutkimukset todistavat, että jo silloin Euroopassa vallitsi vahva, kehittynyt ja vauras elämäntapa. Tieto maanviljelyyn, kaupantekoon sekä tasa-arvoiseen ja rauhanomaiseen rinnakkaiseloon pohjautuvasta elämästä jo kauan ennen varsinaista antiikin aikaa tuo meille uuden näkemyksen juuristamme ja koko länsimaisen kulttuurimme alkuaajoista. Se, että jo Vanhassa Euroopassa saatiin aikaan paljon keksintöjä ja innovaatioita, antaa erityisen painon historian kehitykseen.

Vanhan Euroopan eli Tonavan sivilisaation löysi arkeologi Marija Gimbutas 1980-luvulla. Sittemmin tätä sivilisaatiota, sen kulttuuria, vaikutuksia ja merkitystä, on tutkinut laajasti Arkeomytologisen instituutin (AMI) eurooppalaisen haaran johtaja, professori Harald Haarmann.

Sanonta *historia toistaa itseään* kuulostaa pahaenteiseltä; se tarkoittaa yleensä sitä, että jotakin paha tapahtuu, koska ennenkin on tapahtunut. Toisaalta tällä sanonnalla myös myönteisesti kehoitetaan tuntemaan historiaa, jotta voi varautua ja ottaa menneestä opiksi. Kun tunnemme Vanhan Euroopan sivilisaatiota ja uusimman tiedon varassa saatuja tutkimustuloksia, sanonnan voi nähdä myönteisessä valossa.

Rauhallinen rinnakkaiselo on mahdollista.

Yhteenkuuluvuus on mahdollista.

Vastavuoroisuus, pyyteettömyys ja luopuminen oman edun tavoittelusta on mahdollista.

Luonnon kanssa sovussa eläminen hyödyttää kaikkia ja kaikkea.

Tasa-arvo on mahdollista.

Hyvä tuottaa hyvää.

Kun historiaa kirjoitetaan, asiat perustellaan tarkoilla ja monialaisilla tutkimuksilla. Kirjoitettua toistetaan, kunnes toisin todistetaan. Historiankirjoitus on niin vanha koneisto, että sen kääntäminen toiseen asentoon uuden tutkimuksen varassa vie aikansa. Siihen, että uusia ajatuksia omaksutaan ja siirretään käytäntöön, tarvitaan juuri vanhojen eurooppalaisten näkemystä. Vanhat eurooppalaiset opastavat meitä luottamaan oikea-aikaisuuteen, yhteistyöhön ja hyvän kertautumiseen. Kiinnostus kaukaisiin aikoihin ja erityisesti hyvien asioiden historiaan näkyy viime aikoina kirjoitetuissa ja suomennetuissa teoksissa, kuten Rutger Bregmanin teoksessa *Hyvän historia. Ihmiskunta uudessa valossa* vuodelta 2019 (suom. Mari Janatuinen) ja David Graeberin ja David Wengrow'n teoksessa *Alussa oli... Ihmiskunnan uusi historia* vuodelta 2022 (suom. Anna Tuomikoski). Suoraan Vanhan Euroopan teemaan liittyen suosittelemme Harald Haarmannin teosta *The Mystery of the Danube Civilisation: The discovery of Europe's oldest civilisation* vuodelta 2019.

Tämä oppimateriaalipaketti käsittelee esimerkiksi Vanhan Euroopan sivilisaation tärkeinä pitämiä asioita ja arvoja, kuten rauhaa ja kulttuurista vuorovaikutusta sekä

tasa-arvon ja yhteistyön merkitystä. Tavoitteena on lisätä länsimaisen ihmisen itseymmärrystä. Oppimateriaalin teemoja ovat:

1. Mitä luontoyhteys ja luonnonsuojelu tarkoittavat?
2. Mitä tarinoita historiasta kerromme, mihin uskomme?
3. Onko tasa-arvo mahdollista?
4. Jumalatar ja Zeus
5. Onko rauha mahdollista?
6. Lahjakulttuurin merkitys
7. Figuriinit ja ihmiskuva

Lopuksi on opitut asiat kokoava ryhmätyö, jossa ideoidaan ja toteutetaan lautapeli.

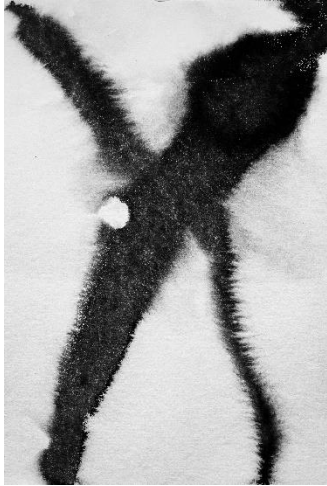
Miten oppimateriaalipaketti tukee lukion opetussuunnitelman tavoitteita?

Lukion opetussuunnitelman (2019) tavoitteista toteutuu laaja-alainen osaaminen, oppiaineiden rajojen ylittäminen ja hyvä yleissivistys. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista toteutuvat globaali- ja kulttuuriosaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen.

Oppiaineista materiaalipaketti sopii suomen kielen ja kirjallisuuden, historian, kuvataiteen sekä elämäntutkimuksen ja filosofian opintoihin.

Lähtökohtana on paradigman ja historian narratiivin muutos, joka pohjautuu uudenlaiseen tietoon ja tieteellisiin tutkimuksiin. Hyviä kysymyksiä ovat, kuka minä olen, keitä me olemme, mistä me tulemme sekä millaisia yhteisiä tavoiteltavia arvoja meillä on.

Oppimateriaali sopii lukiokoulutuksen tehtävään ja arvopohjaan. Lukion opetussuunnitelman yleisosiossa luvussa 2 esitetään lukiokoulutuksen tehtävää ja arvopohjaa. Lukiokoulutus ohjaa mm. laaja-alaiseen yleissivistykseen ja kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun. Lukio-opiskelu kartuttaa ihmistä ja kulttuureja koskevaa tietoutta, osaamista ja toimijuutta. Rakentaessaan suhdettaan menneisyyteen ja

suuntaamalla tulevaisuuteen, opiskelija kehittää ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa.

Lukion arvopohjana on sivistys, joka tarkoittaa mm. yksilön ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan ja toisen asemaan asettumisen pohjalta, ihanteinaan mm. totuus, hyvyys ja rauhanomaisuus. Omien arvojen pohdinta, kuuntelu ja rakentava ja eettinen toiminta yhteisössä ovat

keskeistä arvopohjaa. Opetussuunnitelman luvun 2.2. mukaan "kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista", ja tähän oppimateriaali pyrkii vastaamaan.

Lukion oppimiskäsityksen mukaan opiskelija analysoi, tulkitsee ja arvioi oppimaansa ja kehittää omaa ajatteluaan ja omia ratkaisujaan. Opetussuunnitelman luvussa 3 tuodaan esille lukion toimintakulttuuria, jonka lähtökohtana on erilaisten teemojen käsitteleminen. Oppimateriaalin kannalta keskeisimpiä ovat erityisesti osallisuus ja yhteisöllisyys sekä kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.

Aktiivisuutta ja osallisuutta sekä osallistumista yhteisten asioiden hoitamiseen ja niihin vaikuttamiseen kehittävät tieto vanhasta yhteisestä kulttuurista ja juurista, jotka voisivat olla nykyään ja tulevaisuudessa oman toimintakulttuurimme pohjana. Keskustelun ja kuuntelun kulttuuri on yksi tie yhteiseen hyvään ja toimivaan yhteiskuntaan.

Lukion toimintakulttuurissa kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus tarkoittavat opetussuunnitelman mukaan moninaisessa yhteisössä elämisen taitoja, kunnioitusta ja vuoropuhelua. Kielitietoisuus on mm. monikielistä osaamista ja sitä, että jokaisessa oppiaineessa on oma kielellinen rekisterinsä ja samalla näkökulma asioihin. Vanhan Euroopan sivilisaation tuntemus tuo tähän hetkeen ja nykymaailmaan uutta syvyyttä ja näkemystä, sekä ymmärrystä ajasta, joka oli moninaisuutta kannatteleva ja rauhanomainen.

Opetussuunnitelman toimintakulttuurissa mainitaan tärkeinä myös tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja hyvinvointi. Nämä olivat keskeisiä arvoja jo Vanhan Euroopan sivilisaatiossa, jopa radikaalisti nykynäkökulmasta ajateltuna ja katsottuna.

Lisäksi luvussa 6 esitettyjen laaja-alaisen oppimisen tavoitteet näkyvät tässä oppimateriaalissa. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet tähtäävät kokonaisuudessaan hyvän, tasapainoisen ja sivistyneen ihmisen ihanteeseen. Osaamisen osa-alueita on kuusi: globaali ja kulttuuri, hyvinvointi, vuorovaikutus, eettisyys ja ympäristö, yhteiskunnallisuus sekä monitieteisyys ja luovuus. Nämä yhdistävät temaattisesti oppiaineita niiden rajoja ylittäen. Vanhan Euroopan oppimateriaali sopii hyvin juuri näiden kokonaisuuksien yhdistäväksi teemaksi. Eri oppiaineet voivat rakentaa tästä materiaalista itselleen sopivia kokonaisuuksia.

Ohjeita opettajille:

Tämä oppimateriaali tutustuttaa Vanhan Euroopan sivilisaatioon ja haastaa keskusteluun mahdollisuuksista muutoksiin, ehkäpä paremman nykyisyyden ja tulevaisuuden puolesta.

Arkeomytologisen instituutin [sivuilla](#) on aineisto, johon tehtävät pohjautuvat. Alkuun voi lukea blogikirjoitukset [Vanha Eurooppa uuden tutkimuksen valossa](#) sekä [Ihmiskunnan kehitys ja varhaiset sivilisaatiot](#).

Olemme valinneet olennaisia kysymyksiä, joihin Vanhan Euroopan sivilisaation tutkimus voi tuoda vastauksia. Näistä on valittu seitsemän teemaa, joista on vaihtelevasti pohdinta-, kirjoitus- ja taidetehtäviä.

Materiaalissa on paljon keskusteluun tähtäviä tehtäviä siksi, että nykyajassakin keskustelulla, toisten ajatusten kuuntelemisella, perustelutaidoilla ja jopa näkökulman vaihtamisen taidoilla on tärkeä merkitys.

Opetusmateriaalista voi oman ja ryhmän tarpeiden mukaan ottaa käyttöön osan, osia tai kokonaisuuden. Aineisto sopii niin itsenäiseen opiskeluun ja pari- ja ryhmätöihin, kuin myös eriyttävään tai koko ryhmän yhteiseen opetukseen. Kunkin teeman saa mahdutettua yhteen 90-minuuttiseen.

Vanhan Euroopan sivilisaation jäljillä -tehtävät teemoittain

1. Mitä luonnonsuojelu ja luontoyhteys tarkoittavat?

Lue blogikirjoitus: [Luonnon kanssa sopusoinnussa elämisen periaate – Vanhojen eurooppalaisten elämäntapa opiksi nykypäivän luonnonsuojeluun](#)

Millaisia luontokokemuksia sinulla on ollut? Kirjoita aiheesta *Luonnossa*.

Onko sinulla kuvamuisto erityisestä luontohetkestä tai -paikasta? Voit esitellä kuvan ryhmälle ja kertoa, mistä kuva on ja miksi valitsit juuri tämän kuvan.

Nostakaa blogitekstistä esiin ihanteita ja arvoja, jotka voisivat auttaa ihmiskuntaa elämään sopusoinnussa luonnon kanssa. Millä tavoin meidän pitäisi tässä ajassa toimia, jotta yhteiselo luonnon kanssa onnistuisi? Tehkää viiden kohdan tavoitelista toimista, joihin meidän olisi ryhdyttävä. Tarkastelkaa ja arvioikaa kutakin toimea SWOT-analyysin kautta: vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Lopuksi jokainen voi kirjoittaa, miten hän yksilönä voi toimia tässä ja nyt.

2. Mitä tarinoita historiastamme kerromme, mihin uskomme?

Lue blogikirjoitus: [Vanha Eurooppa valokeilassa – totta vai satua?](#)

Tutkikaa historian oppikirjoja: Millaisia ajanjaksoja mainitaan? Mistä aiheista kerrotaan? Mitä paikkoja ja maita sekä maanosia on mainittu? Minkälaisia kuvia historian kirjoissa on? Muistatko jonkin kuvan erityisesti omalta kouluajaltasi historian oppikirjasta?

Mistä historiallisista aiheista haluaisit lukea? Mistä aiheista olisi kiinnostavaa lukea ja keskustella? Tutki, onko unelma-aiheestasi jo kirjoitettu.

Millaisia lähteitä kirjoittaja voisi käyttää tiedonhakukeinoina?

Miten voisi tutkia kulttuuria, josta ei ole olemassa kirjallisia lähteitä?

Voit lukea lisäksi uusia ihmiskunnan historiasta kertovia kirjoja:

Bregman Rutger, *Hyvän historia. Ihmiskunta uudessa valossa* 2019 (suom. Mari Janatuinen).

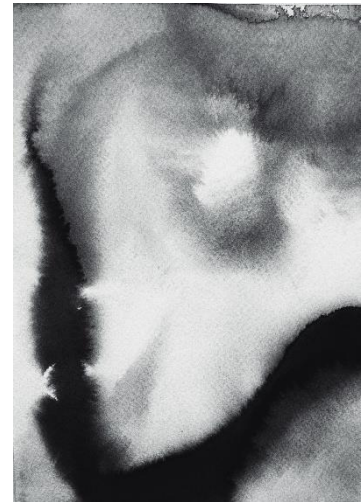
Graeber David, Wengrow David, *Alussa oli... Ihmiskunnan uusi historia* 2022 (suom. Anna Tuomikoski).

Haarmann Harald, *The Mystery of the Danube Civilisation* 2019.

3. Onko tasa-arvo mahdollista?

Vanhan Euroopan sivilisaatiossa sukupuolten välinen työnjako oli tasapainoinen ja tasapuolinen (työtehtävät oli jaettu kykyjen mukaisesti). Ei ollut paineita, kun sosiaalista hierarkiaa ei ollut sen ajan yhteiskunnassa.

Miten saada näkyviin jokaisen arvo ja arvostus yhteiskunnassa? Olisiko toimittava yksilö- vai yhteisökeskeisesti, ja mitä se tarkoittaisi?

Lue blogikirjoitus: [Miesten ja naisten kiinnostava työnjako ja yhteistyö Vanhan Euroopan yhteiskunnassa](#)

Keskustelkaa, millaisia esimerkkejä kummankin sukupuolen töistä ja yhteistyöstä esitetään. Millä tavalla työtehtävät jakautuvat? Onko länsimaisessa yhteiskunnassa nähtävissä tällaista työnjakoa ja millä aloilla?

Mitä tasa-arvo sinulle tarkoittaa? Miten tasa-arvo näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa juuri nyt? Missä asioissa se ei näy? Onko täydellinen tasa-arvo mahdollista?

Miten sinä jakaisit työtehtävät yhteiskunnassa? Mitä kaikkea on otettava huomioon?

4. Jumalatar ja Zeus

Lue blogikirjoitus: [Antiikin Kreikan jumalattaret polveutuvatkin varhaisemmasta jumalatarkultista](#)

Millä tavoin Suurta Jumalatarta on kuvattu, entä Zeusta? Tee kuvahaku.

Lue teksti ja kirjoita deitti-ilmoitus tai vaalimainos, joko Suuren Jumalattaren tai Zeuksen nimissä.

Liitä tekstiisi myös tekemäsi kuva. Kuvan tekniikka on vapaa: voit toteuttaa sen piirtäen tai vaikka AI-avusteisesti.

Keskustelkaa ryhmässä, minkälaiset ominaisuudet näissä kahdessa jumalhahmossa ovat vedonneet treffikumppaneihin tai kannattajiin, tai toisaalta kiehtoneet tai pelottaneet heitä?

5. Onko rauha mahdollista?

Mitä rauha tarkoittaa sinulle? Millaisia rauhantekoja jokainen voi elämässään tehdä? Mitä kansakunnat voivat tehdä?

Lue blogikirjoitus: [Rauha – Jälkiä nykypäivässä Vanhan Euroopan kirkkaimmasta perusarvosta](#)

Kirjoita rauhanpuolustajan manifesti tai runo rauhan puolesta. Valitse lähiympäristöstäsi tai kauempaa paikka, jossa voisit lukea manifestisi tai runosi.

Kirjoita oma lyhyt ajatuksesi, ohjeesi tai tunnuslauseesi rauhan puolesta. Missä sen voisi julkaista: t-paidassa, tatuoinnissa, graffitina, kirjanmerkkinä tai tarrana?

Etsi esimerkkejä taiteilijoiden töistä rauhan puolesta ja tutki, minkälaisia vaikutuksia näillä teoksilla on ollut yhteiskunnallisesti.

6. Lahjakulttuurin merkitys

Muistele, millaisia lahjoja olet saanut. Millaisissa tilanteissa olet niitä saanut?

Jos voisit antaa mitä tahansa lahjaksi, mitä antaisit ja kenelle? Toivotko itsellesi ns. vastalahjoja?

Lue blogikirjoitus:

[Kaupanteon menestystarina Vanhassa Euroopassa – arvokkaita oppeja nykyajan talouselämään](#)

Valitse yksi sukulainen tai ystävä, jonka juhlassa annat jonkin lahjan. Kirjoita onnittelupuhe hänelle. Liitä puheeseen ajatustasi lahjan symboliikasta. Päätä puheesi onnitteluihin ja lahjan antamiseen. Pidä puhe luokkakavereillesi ja mahdollisesti myös hänelle, jolle sen kirjoitit.

7. Figuriinit ja ihmiskuva

Lue blogikirjoitukset:

[Vanhan Euroopan abstrakti taide lumoo ja inspiroi modernia taidetta](#)

[Figuriinit kodin rituaaliesineinä ja yhteiskunnan yhteisöllisyyden vahvistajina](#)

Tutustu blogitekstien kuvituksessa käytettyihin figuriinien kuviin. Pohdi parin kanssa: Millä tavoin figuriineissa on kuvattu vartaloita? Välittykö veistoksista tunnelmia tai arvoja? Mikä voisi olla syy, että modernin taiteen uranuurtaja kuvanveistäjä Constantin Brancusi vaikutti figuriineista? Mitä yhtäläisyyksiä tai eroja mielestänne on nyky maailman ihmiskuvilla ja figuriineilla?

Muovaile oma pienoispatsas savesta tai muotoilumassasta.

Vie valmis figuriinisi johonkin sinulle merkitykselliseen paikkaan, esim. pihapuun alle, ja ota kuva. Tulostakaa kaikkien kuvat ja kiinnittäkää ne seinälle.

Ryhmätyö: kokoava lopputehtävä kaikkien teemojen jälkeen

(esimerkiksi projektin päätteeksi)

Laatikaa yhdessä lautapeli Vanhan Euroopan sivilisaatiosta ja sen kulttuurin piirteistä.

Tarvikkeet:

- kartonkia/pahvia pelialustaa varten
- tussit, värikynät, maalit
- paperia tehtäväkortteja varten
- muovailumassaa (esim. Darwi) pelihahmojen muotoiluun
- noppa

Pelin idea:

Pelilaudalla on erilaisia reittejä, joita pitkin noppaa vuorollaan heittämällä pelaavat liikkuvat. Reittien varrella on erilaisia tehtäviä ja kysymyksiä, joita pelaajan tulee suorittaa. Ensimmäisenä maaliin tullut on voittaja.

Pelin teema:

Vanhan Euroopan sivilisaatio

Mitä olette oppineet Vanhasta Euroopasta? Kirjatkaa ranskalaisin viivoin esimerkiksi:

Minkälaisia asioita kulttuurissa arvostettiin/millainen oli arvomaailma?

Minkälaisia elinkeinoja harjoitettiin?

Miten rauha ja tasa-arvo näkyivät?

Koti, perhe?

Uskonto, taide?

Pelilauta:

Luonnostelkaa ensin paperille reitti. Miettikää jo reitin suunnittelussa, miten Vanha Eurooppa näkyy siinä.

Valitkaa kohdat, joissa tapahtuu jotain erityistä. Kirjoittakaa korteille erikoiskohtien ohjeet, tämäkin Vanhan Euroopan hengessä. Esimerkiksi: *Kohta 3. Annat lahjaksi*

palan figuriinia kauppiaille, joka auttaa sinua etenemään joella. Saat yhden heittovuoron lisää.

Piirtäkää pelilauta kartongille tai pahville. Käyttäkää tusseja, värikyniä, maaleja; voitte tehdä pelilaudasta jopa osin kolmiulotteisen. Pakkausmateriaaleista, vaikkapa munakennoista voi rakentaa maisemaa ja rakennuksia, silkkipaperia voi käyttää vesistöissä, kasveissa jne.

Pelihahmo:

Muovailkaa pienet figuriinien muotoiset pelihahmot pelaajille. Nämä kannattaa maalata eri värisiksi, jotta ne erottuvat pelatessa toisistaan.

Säännöt:

Kirjoittakaa vielä selkeät säännöt, joihin kuuluu pelin kulku ja tavoite, pelin lopetus ja voittaminen.

Antoisia hetkiä Vanhan Euroopan pelin parissa!